

Entrevista

**Gianni
Rodari: la
mirada dels
il·lustradors**

Federico Delicado
Teresa Duran
Montse Ginesta
Josep Rodés
Xavier Salomó
Montse Tobella
Emilio Urberuaga

Pep Molist
bibliotecari i escriptor

Imagina't que no coneixes Gianni Rodari, ni saps res d'unes obres que han esdevingut clàssics. Imagina't que, aquest 2020, el seu nom el sents diverses vegades i en diferents espais, i et pica el cuc de la curiositat per saber qui és i què va escriure. En aquests casos, el millor és consultar algun professional. Per això a *Faristol* hem trucat per telèfon a diversos il·lustradors que, en algun moment de la seva trajectòria, han abordat la il·lustració de contes escrits a màquina per Gianni Rodari i els hem preguntat:

1. Què representa Gianni Rodari per a tu i què creus que representa per a la LIJ?

2. Què va significar il·lustrar un llibre de Gianni Rodari i com va ser el procés?

Il·lustració de Federico Delicado
a *El cazador desafortunado*.

Federico Delicado (Badajoz, 1956) va il·lustrar *La góndola fantasma* (Anaya, 2002) i *El cazador desafortunado* (SM, 2009).

1. He buscat el llibre de la *Gramàtica de la fantasia* i no l'he trobat. Deu ser a casa d'un amic o familiar. L'imagino grogós, rovellat, amb anotacions a llapis als marges. El cas és que en recordo força capítols, que vaig llegir quan començava a il·lustrar, fa més de quaranta anys. Diuen que va ser un llibre cabdal per als educadors. I suposo que sí, en la mesura que va concebre un cos teòric que proposava regles per al desenvolupament de l'enginy, el pensament divergent i la dignificació de l'absurd, en contraposició a la mentalitat convergent (solució única, correcta i convencional per a cada problema) que, segons el meu parer, impregnava, i potser encara impregna, algunes de les variables de l'educació. Per aquesta mateixa raó, la tasca de Rodari, suposo, va influir en la LIJ.

2. Vaig il·lustrar *La góndola fantasma* el 2002. Rodari va publicar-lo el 1953 a la revista *Il Pioniere*. El 2002 jo tenia relació amb actors que estudiaven, a Madrid, la *commedia dell'arte* i vaig tenir accés al treball d'Antonio Fava, mestre de la *commedia*. Tota ...

- aquesta experiència la vaig plasmar en la il·lustració del llibre. El text és un embolic maquiavèl·lic on apareixen els clàssics personatges d'aquest tipus de teatre popular; al meu parer, una divertida versió de la lluita de classes. Però no des de la concepció marxista del terme, com caldria esperar, sinó des d'una òptica anarquista, donada la condició popular dels personatges.

El cazador desafortunado es va publicar el 2009. Vaig il·lustrar-lo amb la intenció d'assolir un escenari enigmàtic i impenetrable. Un ambient de llums espectrals, endolcides pels colors amables de la pintura al pastel. Per a mi, l'atmosfera onírica era el camp ideal per desplegar la peripècia gràfica del protagonista, un nen al qual la mare li encarrega sàviament una missió impossible i incongruent en aparença, però, a la fi, carregada de sentit. Vaig reflexionar molt, mentre hi treballava, sobre aspectes com el pacifisme, l'anhel de l'èxit, l'assumpció del fracàs, els koans del zen...

És important per a un il·lustrador la sintonia amb el text i amb la persona que el va idear. Et sents com un company de viatge. Així fou la meua relació amb Rodari.

Teresa Duran (Barcelona, 1949) va traduir obres tan emblemàtiques com els *Contes per telèfon* o la *Gramàtica de la fantasia*. A més a més, va il·lustrar *Vint rondalles més una* (Editorial Aliorna, 1988) i *El llibre dels perquè* (La Galera, 1992).

1. A Rodari cal que el reconegui com a mestre i pare de lletres, perquè potser en vaig conèixer l'obra molt abans que la resta del país, ja que van encarregar-me'n la primera traducció en català dels *Contes per telèfon*. Mai havia traduït res, de cap llengua! L'editora va ser molt agosarada confiant en mi... tot i que feia temps que en seguia la pista, amb admiració, a través dels seus contes i articles al *Corriere dei Piccoli*. Tants anys després, estic cofoia d'haver-ho pogut fer i entrellucar-ne l'abast.

2. Em va fer molta il·lusió que m'ho encarreguessin, és clar! Sobretot perquè no crec que sigui gaire bona il·lustrant... Com que de *Vint rondalles més una* també en vaig fer la traducció, va ser fàcil interpretar-ne els personatges i les situacions. En *El llibre dels perquè* la cosa era més complicada, ja que no és tan nar-

ratiu, i sí molt enginyós. No és senzill il·lustrar l'enginy. Tots els dibuixos són imatges a ploma, soltes i clares, com ho és el text.

Il·lustració de
Teresa Duran a
Vint rondalles més una.

Montse Ginesta (Seva, 1956) va il·lustrar *Contes llargs com un somriure* (La Galera, 1990), *Les ensopgades de l'Alicia Paf* (Anaya, 1997; Editorial Barcanova, 2005) i *Els negocis del senyor Gat: històries i rimes felines* (Anaya, 2001; Editorial Barcanova, 2004).

1. Gianni Rodari va ser un escriptor fora del comú, dotat d'una gran intel·ligència visual.

Va promoure i va escriure per a infants una literatura abstracta, poètica i complexa. No cal dir que va renovar la literatura infantil i que, per tant, el seu llegat es fa palès en molts altres escriptors.

2. El primer llibre de tots recordo que va ser *Contes llargs com un somriure*. Ja coneixia Gianni Rodari. Havia llegit la *Gramàtica de la fantasia*, però no tenia present cap dels seus contes, i en llegir-los de seguida em van agradar. Més tard, quan Anaya em va encarregar els dibuixos dels altres dos llibres, ja em sentia més familiaritzada amb el seu món.

Rodari és un autor obert. Els seus contes es poden abordar des de molts angles, i tenen una cosa que a mi m'agrada: encara que no ho semblin, són textos humorístics. I, per tant, va ser fàcil trobar imatges que acompanyessin el text. Amb la seva imaginació desbordant, Rodari facilita i promou la pos-

sibilitat de fer dibuixos poc descriptius i, per què no dir-ho, una mica ximples.

Josep Rodés (Sant Feliu de Codines, 1972) va il·lustrar *Els viatges d'en Joan Esquenadret* (La Galera, 2001).

1. Per a mi, Rodari fou un gran descobriment. Quan estudiava a la Llotja, un professor ens va recomanar la *Gramàtica de la fantasia*, un llibre extraordinari que segueix a la lleixa més privilegiada de la meua biblioteca. Hauria de ser d'obligada lectura per a qualsevol educador. Rodari em va ensenyar a trencar amb els cànons, i em va donar recursos inesgotables per crear històries. Crec que, per a la LIJ, és un punt d'inflexió amb les formes tradicionals, no sols formalment sinó també en el missatge, on la moral del conte dona pas a una idea humanista i alliberadora de la vida. Un revolucionari!

2. *Els viatges d'en Joan Esquenadret* va ser el meu primer encàrrec com a professional. Sentia una gran pressió per fer una cosa digna de Rodari i alhora complir amb el justíssim termini d'entrega, que crec que rondava la setmana. El text, però, m'ho va posar fàcil. No podia deixar de riure cada cop que el llegia. M'hi vaig llençar sense pensar-m'ho gaire, i un cop vaig fer el primer dibuix, la resta va sortir d'una tirada.

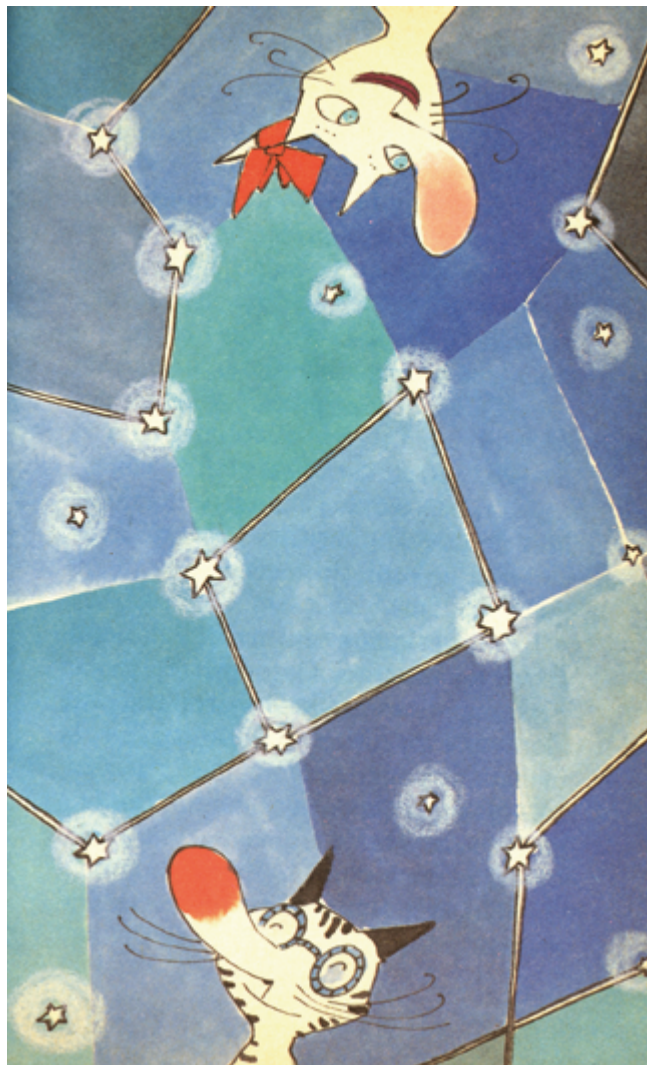
Per ser sincer, ja m'agradaria haver pogut conservar la frescor amb què vaig fer aquell llibre durant la resta de la meua vida professional, tot i que no puc evitar ser crític amb la meua immaduresa com a il·lustrador en aquell moment.

Sovint, amb els meus fills, quan fem el sopar, fem rimes poca-soltes, herència indiscutible de l'avi Rodari.

Xavier Salomó (Sabadell, 1976) va il·lustrar *El camí que no iba a ninguna parte* (SM, 2007).

1. Vaig descobrir-lo de petit, gràcies als *Contes per telèfon*. Em va cridar molt l'atenció la famosa coberta de fons verd que Joventut va publicar aleshores (eren els anys vuitanta), i me'l vaig llegir d'una tirada. Aleshores, a l'escola on anava, veies aquell llibre arreu. Suposo que era un dels més prestats a la biblioteca escolar, i diria que tots els meus companys el van acabar llegint.

Il·lustració de Montse Ginesta a
Els negocis del senyor Gat:
històries i rimes felines.

Il·lustració de Xavier Salomó a
El camino que no iba a ninguna parte.

Rodari continua sent un mestre de la narrativa per a infants, i com a tal encara n'hem d'aprendre moltíssim, de tot el seu llegat.

2. Vaig rebre l'encàrrec el 2006 de part de l'editora María Castillo de SM. Fins a aquell moment havia il·lustrat tan sols petits llibres per a Cruïlla, però alguns editors de SM s'hi van fixar i van començar a passar-me llibres més potents. Quan vaig rebre l'encàrrec, en sentir el nom de l'autor, el temps es va aturar. L'editorial tan sols em va dir el nombre de pàgines que hauria de tenir, però la llibertat va ser absoluta. Vaig decidir fer el llibre en aquarel·la i vaig demanar sis mesos per il·lustrar-lo. M'ho van concedir, i suposo que devia fer bona feina, perquè el llibre es continua reeditant gairebé cada any.

En aquella època (i encara ara) estava fascinat per la pel·lícula *The Village* de M. Night Shyamalan. En el llibre es poden veure les influències d'aquest film en el vestuari dels personatges, el disseny de l'arquitectura del poble o l'ús del color groc.

Recordo que vaig entregar els originals amb certa recança: hi ha llibres que no els vols acabar. M'ha passat poques vegades. Amb aquest text de Rodari o amb el de *Sota les onades* de Meritxell Martí. Et sents tan a gust en aquells universos que et sap greu abandonar-los.

Montse Tobella (Barcelona, 1957) va il·lustrar *Història de Marco i Mirko* (Bromera, 2007) i *En Ricard, l'escultor* (Animallibres, 2008).

1. Descobrir els contes de Rodari va ser una alenada d'aire fresc, ja que als anys seixanta i setanta la repressió envaïa també els col·legis de monges i capellans, res més lluny del que ens transmetia Rodari en les seves històries. Posava per davant els drets dels nens. Com deia ell: «Val la pena que un nen aprengui plorant allò que pot aprendre rient?» Per sort, a casa gaudíem de les revistes *Cavall Fort*, *Tretzevents* (llavors *L'Infantil*), *Patufet*... Eren esclertes de llum enmig de tanta foscor. I no va ser fins a l'adolescència que una amiga me'l va recomanar.

Il·lustració de Montse Tobella a
En Ricard, l'escultor.

Ara, de gran, és una delícia per als sentits, em contagia alegria i em desperta sensacions oblidades que m'enriqueixen la vida.

Rodari va ser, com a mestre, un revolucionari, i per tant també ho va ser com a escriptor. Va obrir portes a la creativitat, transmetent un món ple d'imaginació, fantasia i bon humor, amb idees innovadores i fent de l'aprenentatge un joc. Va crear una nova forma de comunicació amb els seus jocs de paraules.

2. D'entrada va significar una immensa alegria. Recordo que *En Ricard, l'escultor* em va agafar en plenes vacances, i poder-lo fer enmig d'un entorn natural va resultar molt gratificant, perquè gaudia del procés amb molta calma. Em vaig impregnar de les paraules de la història de Rodari, que m'ajudaven a donar cos i ànima als personatges. Jo feia visible allò que no es veu, posava els sentits en cada detall i intentava no repetir en dibuixos el que ell ja havia dit amb paraules. El millor del procés, però, ve després, un cop el llibre està editat: poder-lo compartir a les escoles i veure la resposta dels infants, i constatar que els contes de Rodari continuen vius entre nosaltres.

Emilio Urberuaga (Madrid, 1954) és qui més llibres de Rodari ha il·lustrat al nostre país: *El juego de las cuatro esquinas* (Espasa-Calpe, 1989), *Contes per telèfon* (Editorial Joventut, 2012), *El ratón que comía gatos* (SM, 2013), *Cuentos escritos a máquina* (Loquileo, 2016) i *Molts contes per jugar* (Jollibre, 2016).

1. Jo formo part del món de la LIJ, per tant Rodari representa el mateix per a mi que per a la LIJ. Rodari és el representant de la LIJ per excel·lència. Hi ha una enorme quantitat d'autors que tendeixen a ser didàctics. Gianni Rodari és literatura pura, essencial. Jo, que més aviat odio la fantasia, he de dir que de la literatura m'agrada allò inesperat, allò absurd que s'esdevé en el món real i que habita en les històries de Rodari. Per a mi, Gianni Rodari, al costat de Luigi Malerba, són els dos grans mestres de l'absurd.

2. Cada llibre que he il·lustrat de Gianni Rodari és un element i un aliment per a la motxilla de la meva vanitat interna.

Hi ha un seguit d'autors que aconseguir que t'encarreguin la il·lustració d'algun dels seus textos és un regal immens i veritable, com quan vaig il·lustrar el *Discurs de l'ós* (Libros del Zorro Rojo, 2008), un text de Julio Cortázar. En el cas de Rodari ho és. A més de ser-ho, sovint descriu un món que sento molt proper, i quan el descriu el veig, el palpo. Quan parla dels carrers de Roma, o d'un personatge robant la cúpula de Sant Pere...

Una enorme satisfacció.

Il·lustració d'Emilio Urberuaga a *Contes per telèfon*.

La resposta dels set il·lustradors que, en aquesta ocasió, hem trobat a l'altra banda del telèfon segur que ens apropa al coneixement de la figura de Gianni Rodari i de les seves obres més preuades. •

